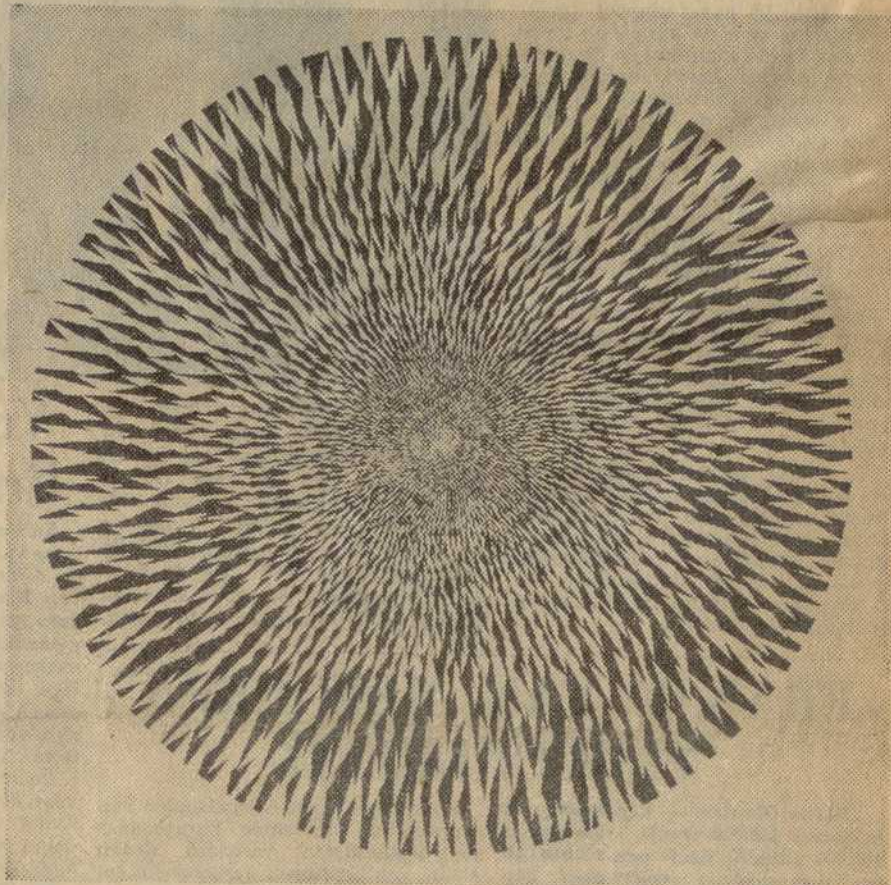

Beste van onbekenden op derde Parijse Biennale

HET PERMANENTE wonder: de Parijse school, wordt door de biennale voor jonge kunst in stand gehouden. Dat meent blijkens de catalogus Raymond Cogniat, hoofdinspecteur voor schone kunsten te Parijs. Maar het luidste deel van deze manifestatie is een dans op het graf van de Parijse school. Grenzeloos is het negativisme, dat in het bijzonder de jonge Franse critici met hun keuze aan de dag leggen. Hun reactie is overigens begrijpelijk want de artistieke crisis is onmiskenbaar. Vertooid en verleden lijken thans in Parijs Hartung, Manessier, Poliakoff, maar ook jongeren als Messagier, Benrath, ook de voorzichtige neo-figuratieven en de esthetische structurenmakers.

• Sutej (Zuid-Slavië) „Bombardement van de gezichtszenuw” (1963).

de grafiek zijn we goed vertegenwoordigd door de Amsterdammer Rob Otte, met grote etsen. Nono Reinhold geeft met haar etsen de Franse geleerden een welkome versterking.

HET Franse biennale-bestuur presenteert nieuwe lichtingen en daar zijn kunstenaars bij die met talent, smaak en geest de voetsporen volgen van de al bekende meesters. Maar deze afdeling is toch niet meer dan een tentoonstelling van lokale betekenis geworden. Er is geen aanleiding voor Nederland op één van de exposanten speciaal de aandacht te vestigen. Geen komt, voor zover men hier kan vaststellen, boven een redelijke middelmaat uit.

Dat van de 56 deelnemende landen er 45 ongenoemd kunnen blijven is niet verwonderlijk wanneer men bedenkt, dat er staten bij zijn als Equator en Bulgarije, de Libanon en Senegal. Maar ook de Amerikaanse inzending, verzorgd door de universiteit van Californië, is vrijwel te verwaarlozen. Ze bestaat uit min of meer figuratieve plastieken uit ijzer, hout en andere kloeke materialen met onverbloemde constructies maar weinig plastische betekenis. Ook de Japanners stellen teleur, met een wansmakelijke dadaïst uit Osaka, een siergouachist en een rode Wagemaker. Spanje laat zich alleen opmerken bij de grafiek — etsen van Cesar Olmos Pieri — en toont een schilder, Pijuan, die in de trant van Saura werkt. De Canadees Allyn is één van de vele jonge kunstenaars in de westerse wereld, die duidelijk Davie bewondert. China — dat wil hier zeggen Formosa — kan althans één schilder tonen die op een zeer Chinese manier abstract landschappelijk is: Fong.

De weinige sterke inzendingen komen van onverwachte kanten: die van Korea bij voorbeeld. De beeldhouwer Tchaë is een Tajiri. De twee schilders zijn voor ons gevoel exotisch, vreemd, luguber bijna, zeker niet gezellig, maar indrukwekkend. Youn toont enkele aluminiumkleurige reliëfschilderingen met een figuratie die een labyrinth vormt. Park is vertegenwoordigd met donkere reliëfs, materieschilderingen waar veel sfeer van uitgaat.

De Engelsen hebben al hun kaarten op de „po-art” gezet: samenstellen uit oude meubelen, prentbriefkaarten en zo meer; voorstellingen zoals simpele lieden ze zouden maken wanneer ze geraffineerd waren; voorwerpen die iets slap-vormloos hebben en met zuurtjeskleuren op een vage manier obsceen worden. Het is een baldadigheidsverschijnsel, iets minder negativistisch dan de Franse reactie. Er doet hier één begaafde kunstenaar aan mee: David Hockney. Hij bewijst ondanks alles zijn schilderschap en weet in etsen de „pop-art” iets spiritueels te geven, waardoor hij deze richting tevens te boven gaat. De groepswerkjes in de Engelse sectie zijn van geen belang.

De Italiaanse schilder Recalcati combineert wel knap „pop” met het Francis Bacon-effect. Er is een interessant tapijt van de schilder Muzzi, maar vooral toont deze afdeling dat Italië sterk is in beeldhouwkunst. De expressionist Bodini is niet onbekend. Hij dramatiseert op een nogal literaire manier. Zijn werk is meer knap dan trefend. Een goede, nonfiguratieve beeldhouwer, toont zich Nino Casani in Milaan, met twee uit steen gehouwen werken. De Polen kunnen enkele aardige figuratieven tonen: drie schilders en een beeldhouwer.

Nederland

EEN gevarieerde inzending van voortreffelijk niveau is de Zuidslavische. De Russen hebben weer een dergelijke inzending als op de Venetiaanse biennale: socialistisch realisme dus. De Scandinavische landen hadden zich ook de moeite kunnen sparen. Denemarken is blijkbaar uit geCobra-d. Bij de Finnen fraaieert één werk, een grote zwarte steen in een driehoeksvorm, met een kuil waarnaast als

deksel een kleine steen ligt. Een onopwekkend voorbeeld van gevoelige steenbewerking.

Nederland heeft geen moeite, in dit gezelschap vrij goed voor de dag te komen. Zoals gewoonlijk willen we weer te veel laten zien, zodat de Hagenaar Kees van Bohemen als schilder de eer moet delen met de Amsterdammer Peter Jansen en met een zeer slecht voor de dag komende Jan Sierhuis. Dat is jammer, want Van Bohemen handhaaft zich hier goed. Het eerste schilderij, dat we bij aankomst in Parijs zagen, was een kleine Van Bohemen in de etalage van een kunsthandel. De toets klopte en het palet, alleen het formaat niet. Maar blijkens de signatuur was het een Halpern. Gelukkig bleek Van Bohemen op de biennale een fase verder te zijn: een tikkeltje neo-figuratief. Welingelichte bezoekers belken dat op prijs te stellen. Volkomen gewonnen zouden zij vermoedelijk zijn geweest, als we hier Ficheroux groot hadden kunnen „brengen”. Die Rotterdammer is niet schril, zoals Antes, maar stellig even „actueel”. En dergelijke dingen leggen gewicht in de schaal op een biennale.

Vandaar dat men aan de kwaliteiten van onze beeldhouwer Arthur Spronken licht voorbij zou kunnen gaan, gelokt door de vreemde klanken van het Franse „laboratorium” verderop. Maar Spronken, behalve met enkele grotere wezigmeteenvitruknaktumemmmstukken aanwezig met een vitrine vol kleine formaten, wist menigeen toch vast te houden en één van de op deze enorme expositie zeldzame artistieke vreugden te bereiden. Bij

IN het prentenkabinet van de biennale is het algemene niveau een stuk hoger dan elders. Brazilië blinkt hier weer uit. De Braziliaanse prentkunst is veelzijdig en verfijnd, een verfijning waarvan men ook bij enkele Braziliaanse schilders iets terugvindt. Ivan Freitas is een meesterlijke materieschilder. De grafici wonen in diverse Braziliaanse provincies en zijn vermoedelijk dus niet allen leerlingen van Fayga Ostrower. Hier is dan werkelijk een — voorlopig — „permanent wonder” te signaleren. Korea heeft in Bong-Tae Kim een verrukkelijke calligrafische etsen en zelfs de Hongaren mogen bij de prentkunst meetellen.

Zo is er dan toch nog wel het een en ander te genieten op deze in het algemeen weinig verheffende derde biennale. En in een ander deel van het gebouw kan men ervaren, hoe betrekkelijk de betekenis is van de artistieke primeurjacht. Daar worden als pioniers Gontcharova en Larionov gehuldigd met overzichten van hun werk. Larionov was met veel de eerste: volop abstract in 1910, „pop” in 1912, tachist en structurist in 1912, altijd wakker, vlot, geen mooie dingen-maker. En hij hield nooit krampachtig vast aan een vondst, hij specialiseerde zich niet. Maar hij was ook weinig sensibel en veel van zijn werk maakt ook nu, een halve eeuw later, nog een indruk van onvoldragenheid. En een voldragen werk is op den duur toch belangrijker dan een kunsthistorisch record. Dit is, tussen de 20 en 35 jaar, uiteraard geen aantrekkelijk inzicht. Dolf Welling